

פרשת ויצא

אוצר החכמה

1234567

מאמר מו

1234567

בני השפחות ושבת דן

1234567

אחר שביארנו לעיל בארוכה כי דרך זו של הבאת הרע לידי הודאה ותיקון הוא עניינה של לאה ובניה בסוד נטלה פלך הודיה, הננו דנים בפנים נוספות של ענין זה.

רבותינו, מהר"ל והגר"א מב יסדו לנו כי שתי חטיבות הן בבני יעקב ובצורת האומה, בני הגבירות ובני השפחות, וכתב מהר"ל (בספר נתיבות עולם) כי בתיבת 'אחד' נרמז יעקב וח' בני הגבירות וד' בני השפחות ועל ידי כללן יבא גילוי אחדות ה' והוא עומק הצירוף בין יעקב לבניו 'כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד'.

ויתכן כי בחטיבת בני השפחות נמצאת המקבילה של בני לאה בתפקיד הוצאת הגילוי בדרך עקלתון - בשבט דן, בשבט זה מצאנו שהגדירוהו חז"ל כ'ירוד שבשבטים' ממנו היו כמה קלקולים ובכל זאת - ודוקא מחמת זאת, הוא 'המאסף לכל המחנות' וכתב רבי צדוק הכהן בכמה מקומות דנכלל בזה שהוא מביא את כולם לידי תיקון (גם את 'הנחשלים אחריו'), ואף חלק לו בבחינת 'משיח' כמו שדרשו חז"ל בשמשון^מ, ואמנם הוא בן שפחת רחל, (וזה שייך לחלקה של לאה ובניה, כמשנ"ת לעיל ובמאמר 'ונגש חורש בקוצר') אלא שאם כנים אנו בדברנו הרי זוהי השלמתה של רחל בכך ששפחתה מביאה את החלק האחר של התיקון שאינו נשלם על ידה.

השפחות וילדיהן ראשונה

ועוד יש לבאר בזה בהקדם דהנה כתב הגר"א סוד נורא בענין 'וישם את השפחות וילדיהן ראשונה' דבהקדמה זו מושרש שבדור עקבתא דמשיחא יהיו

מב. דברי הגר"א בזה בביאור ענין 'השפחות וילדיהן ראשונה' מובאים להלן בהמשך המאמר, וראה מכתב מו"ר הגה"צ ר' ישראל אלי' ויינטרויב זצוק"ל ומכתב יבלח"א מו"ר הגה"צ ר' משה שפירא שליט"א המובאים בראש הקונטרס וכן מקצת מדבריהם שם נידונים להלן.

מג. ובמק"א הרחבנו בזה בענין הנוגע לשבט דן בסוגיה דשמשון ע"פ דברי חז"ל ותורתו של רבי צדוק הכהן זצ"ל.

רשעי ישראל שמבחינת הערב רב עומדים בראש העם (הוכאו דבריו כאבן שלמה, וכן בקובץ ביאורי אגדות על דרך הפשט בסוף ספר קובץ הערות לגה"ק ר' אלחנן זצ"ל הי"ד, ושם מרחיב בזה וכן מו"ר הגה"צ ר' ישראל אלי' זצוק"ל הרבה לדבר ולכתוב בזה ועי' בספרו 'התקופה בסערת אליהו' ובספר 'עיני ישראל').

ותמהתי בפני רבותי הרי בשבטי יי-ה עסקינן ואיך נאמר שהקדמתם מורה על הקדמת אותם רשעי ישראל שמבחינת הערב רב, ועיין במכתביהם הנדפסים בראש הספר ^{מד} ^{מד}.

ובאו דברי הרב שליט"א בקיצור נמרץ ונתבארו בדברי תלמיד, וזה תוכן תשובת מו"ר הגאון רבי משה שפירא שליט"א דבני השפחות יכולים לכלול הערב רב, מפני שיש בהם כח הכללה וצירוף לרחוקים, דהנה לישראל יש אבות ואמהות ולגרים ג"כ צריך שיהיה שורש כע"ז, ואברהם הוא אב לגרים כמו שנאמר 'אב המון גויים', ועל כרחק דאמהות הגרים הם השפחות 'שאינן אמהות וכל עצמן הוא צירוף לאמהות', והנה מתבאר מדברי מהר"ל שבני השפחות רמוזים בד' דאחד שהיא אות הפיזור ומצטרפת ל'אח' לשון איחוי - ומבאר מו"ר דזה מורה על כוחם לאחות ולאחד גם את המפוזרים והרחוקים, (ושורש זה מעצם מהות אמותיהן 'השפחות' שעניינן ההצטרפות לאמהות), ולכן מכח זה כלול בהם גם האספסוף והחלק הירוד שבכלל ישראל, וממילא בהיותם עומדים ראשונה יש כאן גם צד אפשרות שהחלק הירוד נעשים עומדים בראש. ע"כ ביאור הדברים.

וכפי המשמעות יש לדן חלק מיוחד בזה כמו שנתבאר שהוא 'המאסף לכל המחנות' ואצלו מתגלה משיחות בכח של שמשון שהיתה עבודתו לדלות מעומק הטומאה. והצענו לעיל דבזה הוא משלים חלק העבודה המיוחד ללאה בבני רחל, על ידי הצטרפות בלהה אליה ו'אכנה גם אנכי ממנה' ונתגלה בדרך בן הראשון דשפחת רחל.

יהודה ודן נמשלו כאריה

והנה יהודה נמשל לאריה בברכות יעקב, ודן נמשל כאריה בברכת משה, ויש לבאר את המשותף לשניהם בעבודתם - במשל זה ^{מה}.

^{מד} בדברי מו"ר הגרי"א זצ"ל מתבאר רק מה טעם עשה יעקב כן, וכפי הבנתו שזה היה במכוון ולכן הקדימם, ועוד מבאר דההכרח לדברי הגרי"א הוא מכך שעתה ביטל יעקב את העצה של 'והיה המחנה הנשאר לפליטה' ולא חשש לסכנה זו, עיי"ש במכתב.

^{מה} העירני לזה האברך המופלג הרב דב שרון שיחי' - מתלמידי הישיבה.

ואו"י יש לומר בזה על פי מה שאמרו בגמרא ב"ק דף ט"ו שאריה דורס ואוכל, והיינו שבעוד הטרף חי הוא אוכלו. המשמעות הסמלית שבדבר היא שהוא אוכל גם את חיותו של הנטרף, אין הוא מסלק את החיות בדרך הריגה אלא 'אוכל את החיות'. וענין זה מורה על דרך העבודה שאינה מבערת ומבטלת את הרע, אלא מכניעה אותו לטוב ומוציאה ממנו את מה שניתן להחיות לקדושה.

וכאן הוא כח המשיח שנראה ליעקב בדין, כפי שאמרו חז"ל שסבור היה לראות בשמשון משיח, וכמ"ש רש"י בפרשת ויחי, והיינו מכיון שתפקידו של המשיח להחזיר את הכל לטוב ולתיקון, ובפרט את כל נפשות ישראל הבלועות בעמקי הקליפות, וכפי שאכן היה גם דן 'מאסף לכל המחנות' ועניינו שהוא מציל ומתקן את הנשמות האבודות שנפלטו מן הענן ומחזירן לקדושה.

ומצטרף בזאת דן ליהודה בכח של תיקון הרע בדרך הודיה, ונצנוצי משיח המופיעים בו. וכפי שמלכות יהודה היתה מתפתחת והולכת במשעולים עקלקלים ובנתיבים נעלמים, וכבר הבאנו מה שכתב השל"ה במאמר צאן יוסף שכך היה סדר התפתחותה בדוקא. ומהשם היתה זאת היתה יציאת דוד ומשיח דרך עקלתון כי בכח אחיזה זו ימשיך הכל לקדושה - כך גם היה עניינו של שמשון ותכונתו של שבט דן מיועדת לכך מעיקרו, וכאמור הוא משלים פנים אלו בצד רחל על ידי שפחתה.

ומאירים לנו דברי חז"ל על הפסוק בישעיה סוף פרק ס"ה על הפסוק 'זאב וטלה ירעו יחדיו ואריה כבקר יאכל תבן'. וברש"י מביא מדרש אגדה 'ואריה כבקר יאכל תבן לפי שמצינו שעשו נופל ביד בני יוסף שנאמר בית עשו לקש ובית יוסף להבה וגו' אבל ביד שאר שבטים שנמשלו לחיות לא מצינו, לכך נאמר ואריה כבקר יאכל תבן, אותם השבטים שנמשלו כאריה כגון יהודה ודן כיוסף שנמשל כשור יאכלו את עשו שנמשל כתבן עד כאן. למדנו שהמשלתם של יהודה ודן לאריה נותנת להם משקל מיוחד במילוי חזון העתיד של ההתגברות על עשו וגילוי ה' אחד שיהיה כאשר יעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה.

ונראה כי באה כאן ההדגשה ביהודה ודן על אכילת עשו כאכילת תבן שאינה דומה לאכילת האש. בעוד שאכילת האש היא אכילה של כילוי וביעור, הרי אכילת תבן היא כשאר אכילת אדם ובהמה שלוקחת את החיות מן הדבר הנאכל.

